

думка, 1988; **5.** *Вихованець І.Р., Карпиловська Е.А., Клименко Н.Ф.* Изучаем украинский язык. Расширенный курс. – К.: Либідь, 1993; **6.** *Гірняк П.С.* Структурно-семантична організація словотворчих гнізд з базовими дієсловами мовлення в українській мові 19-20 ст.: Неопублікована докторська дисертація. – Донецький державний університет, 1999; **7.** *Горпинич В.О.* Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. – К.: Вища школа, 1999; **8.** *Грицик Н.І.* Прийти, добігти, надлетіти / преузето 10.01.2011. са сайта "Культура мови": <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine18-21.pdf>; **9.** *Грицкат І.* Шта даје за проучавање глаголске семантике чиста /граматичка/ перфективизација путем префиксације // Наш језик. – Књ.4. – Београд, 1967; **10.** *Клајн И.* Творба речи у савременом српском језику. – Београд: ЗУНС, 2003; **11.** *Ковалик І.І.* Вчення про словотвір. – Львів: ЛДУ, 1961; **12.** *Леонова М.В.* Сучасна українська літературна мова. Морфологія. – К.: Вища школа, 1983; **13.** *Марућ А.* Перфективност радње изражена префиксалним глаголима у српском и словачком језику // Славистика. – 2002. – Бр. 6. – С. 235-241; **14.** *Мацюк З.* Типи словозміни українського дієслова як лінгводидактична проблема // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 3. – С. 235-241; **15.** *Назарова І.С.* Дієслова на -а(-я-), -ува(-юва-) в сучасній українській мові // преузето 10.01.2011. са сайта "Культура мови": <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine5-6.pdf>; **16.** *Панцьо С.Є., Бабій І. М., Лесняк Н.І.* Сучасна українська літературна мова "морфеміка і словотвір", Конспекти лекцій (предмет: Сучасна українська літературна мова). – Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний інститут імені Володимира Гнатюка, 2004; **17.** *Пономарів О.Д.* Сучасна українська мова / За редакцією О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 2001; **18.** *Поповий Ї.* Лезичка слика стварности. Когнитивни аспект контрастивне анализе. – Београд: Филолошки факултет, 2008.

Дем'яненко Н.Б. (Київ, Україна)

Польські запозичення у поетичних творах Лесі Українки

У статті розглянуто та проаналізовано полонізми у творчості Лесі Українки, представлено їх приклади в поетичній спадщині поетеси.

Ключові слова: полонізми, лексеми, лексичні одиниці.

В статтє рассмотрены и проанализированы полонизмы в творчестве Леси Украинки, приведены их примеры в поэтическом наследии поэтессы.

Ключевые слова: полонизмы, лексеми, лексические единицы.

The article analyses the causes of Polish borrowings use in L.Ukrainka's creative works as well as presents their examples in the poetic legacy of the poetess.

Key words: the Polish borrowing, lexeme, lexical units.

Спадщина Лесі Українки належить всесвітній скарбниці художнього слова. Її творчість неможливо належним чином оцінити, настільки багатограним є її талант: поет-лірик, автор ліро-епічних поем, драматург-новатор, перекладач, публіцист, критик, активний громадський діяч. Її найкращі твори позначені намаганням поєднати «гармонію ідеалу з життєвою правдою», що стало однією з істотних особливостей її творчого методу, визначеного самою поетесою як новоромантизм. Дуже влучно сказала про Лесю Українку Л. Старицька-Черняхівська: «Хто хоче знати життя її серця, хай читає її твори». Лесю Українку називають у народі Дочкою Прометея, бо вона пройнялася творчістю Тараса Григоровича Шевченка і понесла далі естафету правди, добра і людяності; її лірика сповнена глибокої пристрасті, ніжної задушевності, щирої любові до рідної землі, навколишньої природи, до свого нескореного народу.

«Слово» Леся Українка цінує дуже високо. Її мова — це зразок інтелектуальної літературної мови Східної України на початок ХХ ст. Метою нашої наукової розвідки є вивчення полонізмів у творчій спадщині великої української поетеси. Об'єкт і предмет дослідження обрані не випадково, адже Леся Українка володіла польською мовою, нею також володіли близькі поетесі люди. Досягнення мети дослідження забезпечувалося вирішенням таких завдань: вивчення факторів українсько-польської двомовності Лесі Українки; відбір полонізмів, що використані в поезії Лесі Українки; аналіз ролі полонізмів у текстах, з'ясування можливих причин їх вживання. Методом суцільної вибірки з поетичної спадщини Лесі Українки (I-II томи) [7] була здійснена вибірка лексичних одиниць мови. За допомогою порівняльного методу проаналізовано мовні контакти генетично споріднених української та польської мов та будову й функції полонізмів у текстах.

Питання українсько-польської двомовності Лесі Українки важливо розглядати у взаємозв'язку з її родинним оточенням. Увагу привертає генеалогічне древо письменниці. Її предки по батьковій лінії перебували на службі у польських королів. Один з них, Петро Косач, шляхтич Польської Корони, відзначився у війську Яна Собеського (1673 р.). У роду Драгоманових (рід матері) високо цінувалося українське слово, любов до якого Олена Пчілка зуміла передати своїм дітям. Леся Українка виховувалась і навчалась у середовищі високо освіченої української інтелігенції. Її мати дбала про гарну освіту для своїх дітей. У системі цієї освіти основне місце посідали іноземні мови, у тому числі польська мова, знання якої у колах тогочасної інтелігенції було явищем звичним. Останнє пояснюється багатьма факторами, серед яких історія українських і

польських земель, тісні зв'язки польської шляхти з Україною та особливе ставленням української інтелігенції до представників польського народу. У середовищі прогресивно налаштованої української інтелігенції поляки вважалися взірцем нескореності та волелюбства. Часто у повсякденному мовленні української інтелігенції польська мова використовувалася поряд з українською, змішувалася з нею, а потім поширювалася на ділові стосунки, художню творчість. Цілком можливо, що саме так було і в родині Косачів, зокрема у мовленні майбутньої поетеси.

Початкову освіту Леся Українка здобувала в домашній умовах під керівництвом "любої мамочки", яка забезпечила гідний розвиток природних здібностей своєї доньки. У чотири роки, як стверджувала Ольга Косач, Леся вже вправно читала, у шість років охоче декламувала «Русалку» Адама Міцкевича, читала з братом «Пана Твардовського» [2, 14]. Поетеса володіла європейськими мовами, серед яких була й польська, до якої вона призвичаїлася, коли у меншої сестри Олі була няня-полька. Пізніше в одному з листів до Михайла Павлика поетеса писала, що знає польську мову на рівні викладання лекцій. У спогадах Ольга Косач-Кривенюк згадує, що під час перебування в Одесі Леся з матір'ю, сестрою Олею та братом кілька разів були у католицькому костьолі, щоб послухати гру на органі і казання різними мовами (італійською, французькою, польською) [2, 46]. Підтвердженням того факту, що Леся Українка вільно володіла польською мовою, читала польськомовну літературу, є листи поетеси. В одному з них вона повідомляє матері, що від В. Самійленка одержала переклад пісень Г.Гейне польською і звіряє зі своїми перекладами. У книзі Анатолія Костенка «Леся Українка: художньо-документальна біографія» є розділ «До Берліна через Варшаву», де автор описує перебування Лесі Українки у Варшаві [1, 183-185]. Отже, Леся Українка свідомо або підсвідомо використовувала одиниці інших мов, серед яких були полоніزم.

Досліджуючи питання полонізмів у творчості Лесі Українки, ми звернулися до лінгвістичного визначення цих одиниць. Всі лексикографічні джерела (як українські, так і російські) майже однаково описують цей термін: полонізм – слово або мовний зворот, запозичені з польської мови. Давши власне визначення полонізму, ми розширили його: полонізми – це слова, їх сполучення або ідіоми, які потрапили в лексику з польської мови або через її посередництво, зберігши ознаки джерела, що й дозволяють кваліфікувати ці одиниці як іншомовні. Для паралельного функціонування з терміном «полонізм» ми вводимо поняття «слова польського походження», даючи йому тлумачення: слова польського походження – 1) лексеми, в яких до

запозиченого польського кореня в процесі словотвору приєднані суго українські афікси; 2) лексеми з українським коренем і польськими афіксами, утворені за моделлю українського та/або польського словотворення.

Як правило, запозичення з польської мови в українську потрапляють починаючи з 16 століття та виділяються за збереженням певних маркуючих фонетичних ознак: наявності носових (вензель, плентатись, гемба, слонко), певних характерних звуків (дзбан, живий (польськ *gżeżywu*), звукових сполучень (бидло, бодлак). Переважно за такими ознаками можна окреслити певний шар польських запозичень, які, в основному, зосереджуються в прикордонних регіонах, однак часом зустрічаються на всій українській території.

На початок ХХ ст. у літературно-мовному процесі функціонувало близько 130 чистих полонізмів з таких тематичних груп: службові/неповнозначні слова: *аби* (*aby*), *але* (*ale*), *але ж* (*ale ż*), *бо* (*bo*), *з* (*z*), *з-за* (*zza*), *коло* (*koło*), *поза* (*poza*), *чи* (*czy*); назви предметів: *гак* (*hak*), *закрутка* (*zakrętką*), *кашкет* (*kaszkiet*), *кулька* (*kulka*), *куля* (*kula*), *ліжко* (*łóżko*), *труна* (*trumna*), *черевик* (*trzewik*); установи: *кав'ярня* (*kawiarnia*), *шинок* (*szynk*), *шпиталь* (*szpital*); абстрактні назви: *ласка* (*łaska*), *лихо* (*łicho*), *пекло* (*piekło*); назви споруд: *кут* (*kał*), *паркан* (*parkan*), *сходинка* (*shodek*), *цементар* (*cementarz*); географічні назви: *місто* (*miasto*); терміни: *титання* (*zarpytanie*); позначення осіб: *злодій* (*złodziej*), *наречений* (*narzeczony*); назви речовин: *наній* (*parój*), *повітря* (*powietrze*); процеси: *запалення* (*zapalenie*), *зволікання* (*zwłoczenie*); кольори: *червоний* (*czerwony*); явища природи: *блискавка* (*błyskawica*), *бруд* (*brud*); військові об'єднання: *варта* (*warta*); кількісні характеристики: *вартість* (*wartość*), *крок* (*krok*); відрізки часу: *рік* (*rok*), *час* (*czas*); характеристики якості: *гідність* (*godność*); назви істот: *крук* (*kruk*); назви рослин: *смерека* (*smereka*); збірні назви: *здобич* (*zdobycz*), *купа* (*kupa*), *решта* (*reszta*), *тортури* (*tortury*); назви частин тіла: *око* (*oko*), *потилиця* (*potylicą*), *шкіра* (*skóra*); геометричні фігури: *коло* (*koło*), *круг* (*krąg*); назви ознак: *великий* (*wielki*), *виборчий* (*wyborczy*), *винний* (*winny*); незмінні слова: *зрештою* (*zreszta*), *несподівано* (*niespodziewanie*), *по-друге* (*po drugie*); слова на позначення дії: *загоїти* (*zagoić*), *зазначити* (*zaznaczyć*), *замкнути* (*zamknąć*). Як бачимо, одиниць не так багато у кожній з груп. Це свідчить про те, що процес запозичення з польської на поч. ХХ ст. не був надзвичайно активним, адже для цього не було ані культурних, ані мовних причин [6].

Полонізми в українських пам'ятках писемності досліджував Іван Огієнко [3], вони зафіксовані дослідниками юридичних документів різних історичних періодів розвитку України [8]. Українсько-польські мовні контакти були

предметом досліджень у славістиці [4, 5]. Полонізми часто зустрічаються в творах художньої літератури, адже представники польської національності, які стають митцями слова, через свої твори несуть слово рідної мови в широкі маси українців. Поширенню полонізмів сприяють діячі української літератури, вживаючи їх у творах та приватному листуванні. Безперечно, полонізми мають місце й у живому народно-розмовному мовленні українців, адже материнська мова поляків, які проживають в Україні, у більшій або меншій мірі впливає на українську мову, якою вони спілкуються як у повсякденному побутовому житті, так і в громадській, політичній, економічній та інших видах діяльності. Місце і роль полонізмів у творчості українських поетів, прозаїків, драматургів і публіцистів мало досліджені.

З огляду на вищезазначене дослідження полонізмів у творчій спадщині діячів української літератури на різних мовних рівнях становить науковий інтерес. Дослідивши тексти поезії Лесі Українки, ми вибрали близько 100 мовних одиниць, що кваліфіковані нами як полонізми. Вони репрезентують фонетико-графічний, лексико-семантичний, словотвірний та граматичний рівні. Для епістолярію поетеси характерне використання польськомовних вкраплень у вигляді окремих слів, словосполучень і цілих фраз.

Лексичні полонізми в поетичній спадщині Лесі Українки умовно можна поділити на декілька груп. Так, значний шар полонізмів становить загальноновживана лексика. Ці слова пов'язані зі сферою взаємин між людьми. Сюди належать переважно дієслова, децю рідше іменники. Наприклад, поетесою ужитий лексичний полонізм *обходити*, в якому спостерігаються деякі зміни на фонетичному рівні (пол. *obchodzić*). Його еквівалентом в українській мові є слова відзначати, святкувати (для порівняння: в українській мові слово *обходити* має 9 значень). У творчому доробку поетеси простежується ціла низка полонізмів, які можна віднести до групи загальноновживаної лексики, а саме, *зважити* (*zważyć* – врахувати, взяти до уваги), *викеровувати* (*wykierować* – спрямувати, направити, виховати), *уряджаючи* (*urządzać* – влаштовувати).

Значне місце серед лексичних полонізмів у творчості Лесі Українки посідають ті, що належать до експресивної лексики. Це переважно прикметники та прислівники, які виражають якісну оцінку предметів, наприклад: *знакомита* (пол. *znakomity* – чудовий, прекрасний), *доткнуто* (пол. *dotkliwy* – дошкульний, нестерпний, тяжкий), *святчена* (пол. *święteczny* – святковий). Частина лексичних полонізмів, що вжиті Лесею Українкою, семантично пов'язані зі сферою культурно-офіційного життя, а саме: урядування, освіти, медицини, наприклад: *одчит*, *герезія*, *конто*,

квестія курація, діаріум (відповідно пол. *odczyt* – доповідь, промова; *herezja* – ересь, дурниця; *konto* – рахунок, *kwestia* – питання, проблема, *kuracja* – лікування, *diariusz* – хронологічний опис щоденних подій, книга, в якій здійснюється цей опис).

Значна кількість полонізмів з текстів Лесі Українки належать до абстрактної лексики, наприклад: «тутешній наш *триб* життя» (*tryb* – спосіб), «носитиму його рік, поки не буде з того якого *скутку*» (*skutek* – наслідок), «се так звані *видатки* на агітацію» (*wydatek* – витрата), «за се я часами почуваю немов якусь *уразу* до мами» (*uraza* – образа), «і ніякого *трафунку* лихого не сталося з нами» (*trafuntk* – випадок), «при такій *звинності* якось уживається фундаментальність у всьому» (*zwinność* – спритність), «переїде на другу квартиру, бо в сій ... *вільгость*» (*wilgość* – вогкість, вологість).

Чимало полонізмів загальноповживаного шару лексики знаходимо в поезії Лесі Українки. Наведемо деякі приклади:

Вона іде! Непереможна сила
Мене примушують за нею простувати
По темних, тісних *хідниках*

«Сон»

Ось тільки йде який мізерний *шпиг*
гарячим оловом так влучно почастую,
що звалиться поганець миттю з ніг

«Загублена дитина»

Як вона вуста розкрис, щоб напитись поцілунку,
Я п'янію і без *трунку!*

«Ліричні пісні давнього Єгипту»

Глянула вона й кивнула
Так *зальотно* і жадібно

«Атта Троль»

Я не боюсь бунтівників,
у мене з ними згода,
я не покличу козаків
мені то *невигода*

«Практичний пан»

Що могли, то те давали,
Він до всього був *догодний*

«Давня казка»

І завжди я носив святую ту покрасу
І *святобливість* то мою з'являло

«Самсон»

Шлафрок! Тридцять шість царів
За сухий і теплий *шлафрок!*

«Атта Троль»

Північ, мов танцюристка в *сдвабній* личині
Скаче, світить очима, регоче й гуде

«Сірома»

Темна хмара, а веселка ясна.
Що ти робиш, дівчино нещасна?
Ореш тугу, сієш на ній смуток,
Схаменися, який з того *скуток*?
«Темна хмара, а веселка ясна»
На подушці оксамитній доли
Спочивала золота *пантофля*.
«Пророчий сон патріота»
Осінь холодная, осінь *вільготна*
Панує у нас
«Співець»
Очі в них од сліз *вільготні*
«Атта Троль»
І брала я тоді паперу *картку* білу
«Я бачила, як ти хилився додолу»
Ми лицарі всі без догани й страху,
Ми в серці ховали не марну *пиху*,
А *цноти*, що зрошує слава
«Граф фон Ейнзідель»

У вірші «Грішниця» знаходимо цікавий приклад семантичного полонізму: «Сліпая *милисть* – се для мене кара», де слово *милисть* має польську сему – «любов» (для порівняння: в укр. мові лексема «милисть» включає семи: 1) доброзичливе, привітне ставлення до кого-небудь; вияв жалості, милосердя, помилування; 2) дар). В.Симович у своїх спогадах про Лесю Українку та її перебування на Буковині розказує, що поетеса «...ує дуже боронила таких слів, що їх сама часто вживала у своїх творах, як: цнота, розпач та урочий... На аргумент, що це явні полонізми, ...вона відповідала: "Що мені від того, що вони були колись польські? Тепер їх уживає український нарід на Волині, і то вже здавна. Вони вже наші, гарні, мені подобаються, й тому я їх уживаю» [2, 26]. Так поетеса декларує своє ставлення до полонізмів.

Слово велемудрі в поезії «Народ пророкові» зі стилістичної точки зору являє собою різновид тропа, а саме гіперболи, адже лексема «мудрі» дає вичерпну характеристику-ознаку слову «наука», проте поетеса додає польськомовну складову «веле»-, чим гіперболізує цю ознаку і у такий спосіб глузує з героя твору.

Так, тепер здається тобі,
Що вже й світ не видав стільки муки,
Скільки ти від народу прийняв
За свої *велемудрі* науки.

За польською словотвірною моделлю утворені слова *замір*, *запевне*, які зустрічаються у багатьох поезіях Лесі Українки:

Сльозами змий оту лихую пляму,
Що положив гидкий, ворожий *замір*
«Грішниця»

Кажуть, весь поміст у пеклі
З добрих *замірів* зложився!
«Давня казка»
Тут поет на те: «*Запевне*,
Треба пташечці принади!»
«Давня казка»
Запевне, бридко між гадюк попасти,
Та я їх не боюсь, суд не страшний для мене...
«Грішниця»
І ми одна одну *запевне* зрозумієм
«Грішниця»

Польські суфікси *-с(a)*, *-иш-* утворюють іменники зі значенням особи, що виконує дію, або характеризується за нею:

Келле, *радця*, при посольстві,
Як в шинку при льольці й пиві,
Мав дискусію зо мною
«Агта Троль»
З милим посміхом *цариця*
Запевняє, що з літами
Цар на голову став слабший,
Зве його «*лінюх*» та «Шелінг»
«Агта Троль»

У поезіях Лесі Українки чимало слів з польським префіксом *od-*, наприклад:

В мислях ніколи коханим тебе не *одважусь* назвати
Я часто питаю себе: чи кохаю? – *одказую*: ні!
Дивлюся на тебе й не можу *одвести* очей...
«На мотив з Міцкевича»
Темно-червонеє світло,
Неначе той *одблиск* пожежі,...
Темряву ночі розсунув
«Завітання»
Ледве на місяць наплине прозора хмара,
Коло на ній засіяє, мов *одвіт* далекий веселки
«Весна зимова»

У творах та листах Лесі Українки чимало фонетичних полонізмів. Під впливом польської мови поетеса використовувала невластиву для української мови фонетичну форму деяких слів, наприклад:

Кажуть, голод в них почався, –
Якщо правда, дуже жаль.
Я б зібрався, розпитався,
але ж нині маю *баль*...
«Веселий пан»

Етимологічний словник української мови свідчить, що ця лексема через польську та російську мови запозичена з французької. Дуже поверхневе, на нашу думку, припущення, що звукову оболонку «баль» поетеса використала лише для рими: *жаль* – *баль*. Саме звукова оболонка цього

слова дозволила їй додати ще одну рису в характеристиці персонажа, який використовує польське за звучанням слово, прагнучи підкреслити своє шляхетне походження і поведінку. У поезії «Атта Троль» зустрічаємо граматичну форму «вальця» (укр. відповідник «вальса»), яке є аналогічним прикладом використання полонізму:

Отакі цікаві пари
Стали *вальця* витинати
Скрізь по залі. Вид цікавий,
Страх і сміх було дивитись!

Поставивши поряд зі словом «вальця», в якому виразно представлена польська вимова, українське слово «витинати», що має знижене стилістичне забарвлення, Леся Українка підкреслила недоречність такого поєднання, що створило ефект комічного, про що сама ж поетеса сказала двома рядками нижче: «Страх і сміх було дивитись». У поезії «Надсонова домівка в Ялті» з циклу «Кримські спогади» у невеликому контексті одразу декілька полонізмів.

Тута останні «огні догоріли»,
Тута останні «квітки облетіли»,
Тільки *зосталася* муза одна,
Що не лишила співця до могили,
Тута витає сумна.

Тричі використане слово «тута», що близьке за звучанням до польського «tutaj» (укр. відповідник – тут, отут), двічі слово «остатні» (пол. ostatni, укр. останні) та дієслово «зосталась», що близьке до польського дієслова *zostać się* (укр. залишатися). Цікавим фактом виявилось те, що у наступних виданнях творів поетеси, наприклад, видання 1981 року у 4-х томах, 1986 року в 2-х томах, в цих рядках знаходимо слово «останні» без жодних коментарів з боку видавця або упорядника. Можна припустити, що у таких спосіб видавці пристосували авторське мовлення до літературної мови, її усталених форм.

У поезії "Пан народовець" читаємо:

Ось послушайте, Іванцю,
Я ж добра вам *жичу*,
Я надумав видавати
Часопись мужичу...

Вкладаючи у уста народовця полонізм *жичу* (пол. *zyczyć*, укр. зичити, бажати) та *часопись* (пол. *czasopis*, укр. часопис) поетеса підкреслює відірваність від народу так званого борця за народ. Він силиться підкреслити свою освіченість, знання, зокрема польської мови, хоча сам уживає польський іменник чоловічого роду як іменник жіночого роду. Так поетеса сміється над персонажем. У цій же поезії знаходимо випадки авторської стилізації мови персонажу. Пан народовець каже:

Нащо вам здалася тая

мудра *політика*,
Тільки часу марнувати –
Сварка, *біятика*.

Поетеса спеціально ставить наголос у слові «політика» на другому від кінця складі, підлаштовуючи його ще до одного полонізму – *біятика* (пол. *bijatyka*, укр. бійка, сварка). Звукову форму польської мови має прикметник у передмові до вже згаданої поеми «Атта Троль»: «Князь-мурин, що виходить з початку поеми з білого шатра, немов якась місячна темрява, має чорну любку з чорним обличчям, обманним білими струсевими перами».

Досить часто в поезіях Леся Українка використовувала слова *злото*, *злотистий*, які не мають повноголосся (порівняймо: *złoto*, *złocisty* – золото, золотистий).

Вже й на горі, у будинках вогнів
Небагато лишилось
Злотом червоним горіти
«Відгуки»
Мов зачарований, стоїть Бахчисарай.
Шле місяць з неба промені *злотисті*,
Блищать, мов срібні, білі стіни в місті,
Спить ціле місто, мов заклятий рай.
«Бахчисарай»

Лексема з неповноголоссям, що обрана поетесою, викликає асоціації багатства, розкоші.

У рядках поеми «Атта Троль» давнє біблейське ім'я Йосип поетеса вживає на кшталт польського відповідника *Jozef*.

"Вліво, вліво, вбік, - сказав я, -
Мій поклон отцю *Йозефу!*"

Граматичних полонізмів у поетичній Лесі Українки незначна кількість. У рядках поезій читаємо:

У палати королівські
Загостили жалі, туга,
се були найвищі гості,
та прийшли без *етикети*.
«Королівна»
І кидались невільники-народи
стогнали глухо, скрикували з *болю*
«Упоснні на бенкетах кривавих»

У першому прикладі жіночий рід іменника робить його граматичним полонізмом (порівняймо: *etykieta* – жін. рід, етикет – чол. рід), у другому прикладі польському *z bolu* відповідає українське від болю.

У поезії Лесі Українки знаходимо порядок слів, що є характерним для польської мови, наприклад:

Була *весна весела, щедра, мила*,

Промінням грала, сипала квітки.

Отже, місце народження Лесі Українки, її родинне оточення, володіння європейськими мовами, у тому числі й польською, спілкування з письменниками, громадськими та культурними діячами західних регіонів України пояснює наявність значної кількості полонізмів у її літературній та епістолярній спадщині. Полонізми простежуються на фонетико-графічному, лексико-семантичному, словотвірному та граматичному рівнях. Ці слова не засмічують мови поетеси, а, навпаки, роблять її більш виразною, справляючи неповторне враження від надзвичайно ерудованої, освіченої, неординарної особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Костенко Анатоль*. Леся Українка: художньо-документальна біографія. – К.: Дніпро, 1985. – 393 с.; 2. *Мороз М.О.* Літопис життя і творчості Лесі Українки. – К.: Наукова думка, 1992. – 630 с.; 3. *Огієнко І.* Українська літературна мова XVI ст. – Варшава, 1930. – Т.1. – 520 с., Т.2. – 192 с.; 4. *Романова Н.П.* Вивчення українсько-польських мовних контактів у слов'янській філологічній науці // Мовознавство. – 1972. – № 4. – С. 41–50; 5. *Романова Н.П.* Словообразование и языковые связи: украинско-польские связи. – К.: Рад. школа, 1989. – 190 с.; 6. *Ткач Л.О.* Вплив польської мови на українську літературну мову Буковини кінця XIX – початку XX ст. (зовнішні чинники) // Мовознавство. – 2000. – № 6. – С.22 –29; 7. *Українка Леся*. Зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наукова думка, 1979; 8. *Худаш М.Л.* Лексика українських ділових документів кінця XVI – поч. XVII ст. – К., 1961.

Зайченко Н.Ф., Гавриленко Ю.Ю. (Київ, Україна)

К вопросу становления узуальной семантики неологизмов и их лексикографической разработке

У контексті неології досліджуються особливості становлення і розвитку значення окремих ключових інноватів перехідної епохи; з'ясовуються фактори, що зумовлюють специфіку лексикографічного опрацювання соціокультурних лінгвореалій.

Ключові слова: *неологія, неологізм, неографія, ідіомантичність, переклад.*

В контексте неологизмов исследуются особенности становления и развития значения отдельных ключевых инноватов переходной эпохи; выясняются факторы, обуславливающие специфику лексикографической разработки социокультурных лингвореалий.

Ключевые слова: *неологизм, неологизм, неография, идиомантичность, перевод.*